

Rašinių vertinimo kompetencijų tobulinimas

Kai kurios skyrybos naujovės

Pagal *Lietuvių kalbos skyrybos taisykles*,
patvirtintas 2019 m. lapkričio 7 d. nutarimu,
ir

2020-06-23 paskelbtą *Lietuvių kalbos skyrybos taisyklių* (suvestinė redakcija nuo 2019 m. gruodžio 21 d.) gretinamąjį variantą su pastabomis

3.3. Gali būti laikomi lygiaverčiais ir atskiriami kableliais ne vieno pagrindo požymius nurodantys

a) derinamieji **pažyminiai** ar priedėliai prieš pažymimąjį žodį:

Šią kalbos sritį daugiausiai tyrė akademikas(,) habilituotas daktaras(,) profesorius Zigmąs Zinkevičius.

b) nederinamieji pažyminiai po pažymimojo žodžio:

Tarp jo dirbinių – ir dekoratyvios verpstės iš juodmedžio(,) su pritvirtintomis kaulo roželėmis bei žiedais.

3.4. Vienarūšės sakinio dalys be jungtukų, susijusios ne išvardijamaisiais, o priešinio, priešasties, sąlygos santykiais, **atskiriamos brūkšniais**: (PRIVALOMA)

Jis bus ne kunigas – daktaras ar poetas.

3.6. Vienarūšė sakinio dalis **gali būti** pasakoma priduriamai ir **išskiriama**:

a) pavartota su ją pabrėžiančiais žodžiais *ypač, net; jei ne, (lygiai, panašiai) kaip ir, kartu ir; pirmiausia, labiausiai ir pan.*

Ramesnę popietę, pavakariais, labiausiai prieš rytą(,) upelio vagą užguldavo tirštas rūkas.

b) taip pat neigiamos priešpriešos santykio vienarūšė sakinio dalis be jungiamojo žodžio:

Jam, ne kam kitam(,) dauguma mūsų klasės mergaičių stengdavosi patikti.

4.2. Aiškinamoji sakinio dalis su jungiamaisiais žodžiais *būtent, tai yra (t. y.), kaip antai (kaip), arba* (tapatumo reikšme), *vadinamasis (-oji), iš jų, tarp jų* ir pan. yra išskiriama kableliais:

Keli studentai, tarp jų trys pirmakursiai, priklausė slaptai literatų grupei.

! Po žodžio *pavyzdžiui* kablelis gali būti nerašomas taip pat, kaip ir po kitų jungiamųjų žodžių, arba rašomas kaip po įterpinio:

Kai kuriose miško vietose, pavyzdžiui(,) eglynuose, buvo pažliugę.

! 4.3. Aiškinamoji sakinio dalis su išskirtį, įtrauktį ar atskirtį reiškiančiais jungiamaisiais žodžiais *be, išskyrus, įskaitant (ir), kitaip negu (nei), neišskiriant (ir), ne(i)skaitant, atvirkščiai negu (nei), priešingai negu (nei), skirtingai negu (nei), skirtingai nuo* išskiriama kableliais:

Biologas atkreipė dėmesį, kad, priešingai nei šelmeninės, langinės kregždės gyvena kolonijomis.

Šis romanas, skirtingai negu ankstesnieji, grynai „angliškas“.

4.4. Vienavardė sakinio dalis arba išskiriama, jeigu suprantama kaip aiškinamoji, arba atskiriama, jeigu suprantama kaip vienaarūšė:

a) **be jungiamojo žodžio**, nereiškianti tos pačios vietos ar laiko:

Aukštas, beveik dviejų metrų(,) vėtrungių meistras visiems kėlė pagarbą.

b) ar su jungiamaisiais žodžiais *bent (jau), ypač, net, (lygiai, panašiai) kaip ir, kartu ir, taip pat ir, daugiausia(i), labiausiai, paprastai, pirmiausia* ir kt.:

Rytą, ypač tekant saulei(,) būna žemiausia temperatūra.

c) su *jei ne, kaip tik, nebent*

Kas kitas, jei ne siela(,) laiko ir nešioja kiekvieno kūno prigimtį.

Ankstesnė priedėlio taisyklė

4.5. Aiškinamoji sakinio dalis be jungiamojo žodžio gali būti ne išskiriama, o atskiriama brūkšniu:

*Dalba veidmainiauja net didžiausio kaimo autoriteto – **kunigo** (–) akivaizdoje.*

! **4.6.** Vienavardė sakinio dalis su lyginamosiomis dalelytėmis *kaip, lyg, tarsi* ir pan. **gali būti**

a) **išskiriama** , b) **atskiriama**, c) **neskiriama**:

Atsiveria dieviškai didingas ir tyras(,) tarsi nepaliestas žmogaus(,) gamtovaizdis.

4.8. Tarp apibendrinamojo žodžio ir jį aiškinančių sakinio dalių įterpus jungiamąjį žodį, po pastarojo gali būti rašomas dvitaškis (rečiau brūkšnys), jei norima paryškinti išvardijimą:

Poetas aprašo įvairių spalvų, būtent(:) gelsvus, rausvus, balkšvus, grybus.

Įvairiais būdais, pavyzdžiui(:) maldomis, pasninku, vienatve, Vasaris bandė atsiriboti nuo žemiškojo gyvenimo.

5.1. Išplėsta dalyvinė, pusdalyvinė ar padalyvinė aplinkybė arba **dvi ir daugiau neišplėstų gali būti išskiriamos kableliais:**

Liucė valgomajame dengė stalą, bet(,) išgirdusi svečių(,) tuoj išbėgo jo pasitikti.

Lyjant ar sningant(,) nemalonu keliauti.

! 5.2. Dalyvinėms, pusdalyvinėms ar padalyvinėms artimos aplinkybės su dalelyčių samplaikomis *nors ir, kad ir ar dalelyte irgi* ir pan. **gali būti išskiriamos kableliais:**

Tais metais (,) nors ir negausiai (,) jis vėl pradėjo kurti.

Neskiriamas po pažymimojo žodžio einantis nederinamasis pažyminys, išreikštas prielinksnine konstrukcija, įnagininku, padalyvine žodžių grupe arba prasidedantis žodžiais **vardu, pavarde, pravarde, tema, antrašte, pavadinimu:**

Viename sodžiuje gyveno neturtėlis žmogus vardu Petras Banys.

6.4. Po pažymimojo žodžio einantis neišplėstas priedėlis išskiriamas, jei norima parodyti jo aiškinamąją paskirtį ir pasakomas savarankiška intonacija:

Mes(,) vaikigaliai(,) bėgdavome paskui jį ir šaukdavom.

Vyresnysis sūnus(,) Antanas(,) ūkio reikalų nesiėmė.

Jis(,) našlys(,) užaugino tris vaikus.

Priedėlis iš abiejų pusių turi būti skiriamas vienodais ženklais.

6.6. Požymį nurodanti išplėsta ar neišplėsta sakinio dalis, pagal raišką atitinkanti derinamąjį arba nederinamąjį pažyminį ar priedėlį, **gali būti suprantama kaip nepilnos raiškos dalyvinė, pusedalyvinė ar padalyvinė aplinkybė** ir išskiriama kableliais, rečiau brūkšniais:

Atlaidus kitų silpnybėms(,) jis buvo griežtas ir reiklus sau.

Bet jam(,) mokytam(,) ten rodytis netinka.

Niekieno neatpažintas(,) vienuolis laimingai pasiekė centrinę aikštę.

6.7. Su dalelytėmis *nors (ir), kad ir, kaip* ir pan. einantis pažyminyis arba priedėlis išskiriamas kableliais, jei norima parodyti antrinę aplinkybinę reikšmę ar jis suprantamas kaip neišplėtotas savarankiškas teiginys ir pasakoma išskiriamąja intonacija:

*Visą dieną (,) **nors ir iškankinti ligų** (,) kaliniai rovė kelmus.*

*To žemės kampelio(,) **kaip didžiausios šventenybės**(,) nusilenkia paliesti net rūščiausios širdies žmonės.*

6.8. Lyginamieji nederinamieji pažyminiai, prasidedantys žodžiais *didumo, aukštumo, ilgumo* ir kt. ir einantys po pažymimojo žodžio, yra išskiriami, **jei norima** išryškinti jų prasminį savarankiškumą:

*Pasakojama, kad velnias nešė akmenį (,) „**didumo sulig gryčios**“ (,) ir jį išmetė gaidžiams pragydus.*

7.1. **Lyginamieji posakiai**, prisijungę prie būdvardiškujų įvardžių *toks, toks pat, šitoks, koks, kitoks* ir pan., taip pat prie įvardiniųrieveiksmių *taip, taip pat, kitaip, tiek, tiek pat* ir pan., išskiriami, **jei norima**:

Naujasis kunigas buvo ne toks šnekus(,) kaip ankstesnysis(,) ir kėlė parapijiečių susidomėjimą.

7.2. **Palyginimai prie aukštesniojo laipsnio būdvardžių beirieveiksmių kiekiui reikšti neskiriami**:

Ligos simptomai kartais nepasireiškia ilgiau nei 10 metų.

Šuolininkė šiais metais bandys nušokti toliau kaip du metrus.

Palyginimai prie aukštesniojo laipsnio būdvardžių, dalyvių arrieveiksmių, reiškiantys ne kiekį, o bendresnį lyginimą, **gali būti** išskiriami:

Renginys bus gerokai ilgesnis(,) nei ankstesniais metais(,) ir tęsis iki kitos savaitės vidurio.

8.2. Įterpinys gali būti išskiriamas kartu su sujungiamuoju jungtuku, išskyrus *ar, arba, nei*:

Ir(,) svarbiausia – mokykla buvo pustuštė.

Įterpinys skiriamas kartu su jungiamosios paskirties neturinčiu jungtuku *o*:

Tai šiandienę visuomenę vis labiau verčia žinių, o tiksliau – žinojimo visuomene.

Įterpiniai, einantys po tapatumą reiškiančių jungiamųjų žodžių *arba*, *ar* aiškinamosiose sakinio dalyse (žr. 4.2 punktą), gali būti neskiriami. Po tokio įterpinio rašomas brūkšnys arba kablelis:

Jis siejamas su daiktavardžiu, arba(,) tiksliau – su visu daiktavardiniu junginiu.

Keliukas, arba(,) teisingiau, takas, buvo tik pėsčiomis įveikiamas.

8.4. Modalumą reiškiantys žodžiai ar junginiai gali būti išskiriami kableliais, jei norima jiems suteikti įterptinį pobūdį.

Pastaba. Modaliniai žodžiai *iš tiesų, iš tikro, iš tikrųjų, taigi, galbūt* ir pan. kai kada įgauna savarankiškumo ir tampa artimi savarankiškam dėmeniui.

Vėlgi galima laikyti modaliniu žodžiu, nes rodo požiūrį.

Ir, vėlgi, čia menas padeda susidurti su tikrove...

Visgi neskiriamas

Visgi pagrindinis veikėjas dažnai pajaučia savo meniškąją prigimtį.

11.2. Šalutinis dėmuo iš vieno prijungiamojo žodžio po tarinio **gali būti** išskiriamas kableliais (retai – brūkšniais), jei norima išryškinti jo prasminį ir intonacinį savarankiškumą:

*Jis gavo laišką, bet nežinojo(,) nuo ko(,) ir į jį neatsakė.
Atsakyk kaip žmogus (–) kada?*

11.3. Iš vieno prijungiamojo žodžio sudarytas šalutinis dėmuo **skiriamas** kableliu (arba brūkšniu), **jei eina sakinio ar jo dėmens pradžioje**:

*Garšva prisiminė, kad kažkas beldė į duris. **Kas**, jis negalėjo pasakyti.*

Galimas klaustukas prijungiamojo sakinio pabaigoje:

Tad kyla įdomus klausimas, kaip žmogaus autobiografija gali paveikti meną?

11.4. Po žodžių *vargu, kažin* prieš dalelytę *ar*, įvardį *kas* bei įvardiniusrieveksmius *kur, kada* ir kt. **gali būti** rašomas kablelis, jei norima parodyti prijungimą:

Vargu(,) ar jis pats žino.

Kažin(,) ar reikia pasisveikinti?

11.5. Veiksmazodžiai *nėra, yra, neturi, turi* ir po jų einančio įvardžio *kas* linksnių formos,rieveiksmiai *kur, kada* ir pan. su bendratimi ar su apstabarėjusia asmenuojamąja forma **gali būti** suprantami arba kaip apstabarėjusios vientisos konstrukcijos – tada rašoma be skyrybos ženklų, arba kaip savarankiški tariniai – tada rašomas kablelis, atskiriant nepilnos sandaros šalutinius dėmenis:

Matyt, nėra(,) kas pasako jam visą tiesą.

Netikiu, kad nebūtų(,) kam nors retkarčiais pas ją užėiti.

Visada yra(,) kas paaiškina, pamoko.

Per tuos darbus neturi(,) kada nė pas kirpėją nueiti.

11.6. Jei prieš sakinio pradžioje einantį šalutinį dėmenį pavartotą dalelytę pagal sakinio prasmę galima sieti ir su šalutiniu, ir su pagrindiniu dėmeniu, šalutinis dėmuo gali būti skiriamas kartu su dalelyte arba atskirai:

Juk(,) kai nusiperki naują automobilį, nesinori juo važinėti išmaltais miško keliukais.

11.7. Šalutinis dėmuo **gali būti neišskiriamas, jei prieš jį eina dalelytė,** panaikinanti šalutinio dėmens intonacinį savarankiškumą:

*Neišmaniau(,) **net** ką jam patarti(,) ir sutrikusi tylėjau.*

11.9. Tarp šalutinio dėmens jungtuko (ar kito jungiamojo žodžio) ir prieš jį einančio sujungiamojo ar prijungiamojo **jungtuko** (ar kito jungiamojo žodžio) **gali būti** rašomas kablelis norint parodyti šalutinio dėmens savarankiškumą:

*Šiandien apsiniaukę jau nuo pat ryto **ir(,)** jei oras nepagerės, pradrybsosiu namie visą dieną.*

*Aš būčiau ėjęs, **bet(,)** kai sužinojau smulkmenas, atsisakiau šios minties.*

11.11. Kai šalutinis dėmuo su jungtuku ar pratęsimas kitą jungtuką ar ir pagrindinių sakinio dalių turinčia (ar galinčia turėti) sakinio atkarpa, tarp jų gali būti rašomas kablelis, jei tos dvi dalys suprantamos kaip vienuose šalutiniai dėmenys, arba nerašomas, jei suprantamos kaip vienuose sakinio dalys šalutiniame dėmenyje:

*Negalėjo apsispręsti, **ar jam plaukti pirmyn(,) ar atgal.***

Jeigu pagal prasmę jungtukas ar jungia vienuose sakinio dalis, kablelis nerašomas:

*Svarstė, **ar tiks tokia apranga spektakliui ar koncertui.***

Kartu einantys šalutinis dėmuo ir jam vienaarūšė neskiriama sakinio dalis nėra išskiriami, jei prie bendrosios sakinio dalies tiesiogiai jungiama neskiriamoji sakinio dalis:

*Kandidatas nesidomėjo **paskutinėmis naujienomis ir ką** rengiasi daryti opozicija.*

11.13. Jei šalutinis dėmuo kaip vienaarūšis yra jungiamas su pasirenkamai skiriama sakinio dalimi, išskiriamas kartu su ja:

*Užsakovas, **gavęs leidimą statybai ir kai** projektą patvirtina leidimą išdavusi institucija, gali pradėti įvažos rengimo darbus.*

Kai citatą sudaro atskiras sakinys ar keli sakiniai, po įvardinių žodžių dedamas dvitaškis, o citata paprastai rašoma toje pačioje eilutėje.

Sakinio galo ženklai citatos sakinio pabaigoje rašomi prieš uždaromąsias kabutes.

- **Až : „Citata .“**
- **Až : „Citata?“**
- **Až : „Citata !“**
- **Až : „Citata ...“**

- *Epiloge Mažvydas sako: „Mėginsime sudėti pirmą žodį.“*
- *Dramos epiloge Mažvydas klausia: „Ar girdit jau?“*
- *Dramos epiloge Mažvydas sako: „Širdim klausykit!“*
- *Dramos epiloge Mažvydas sako: „Klausykitės gerai...“*

- *Antrasis segmentas prasideda žodžiais: „Išaušus ir visą dieną...“*
- *Šiame segmente laikas pasikeičia („Išaušus ir visą dieną“).*
- *Antrasis segmentas prasideda žodžiais „Išaušus ir visą*
- *dieną ...“*

- Citata, sudaranti autoriaus sakinio dalį, rašoma toje pačioje eilutėje, ji pradedama mažąja raide (galima ir didžiąja, klaida nelaikome).
- Jei citata sudaro sakinio dalį, tai, **būdama tam tikra dalis, citata neturi pabaigos ženklo – taško.** Citata, sudarydama autoriaus sakinio dalį, negali būti rašoma po dvitaškio (jei nekonstruojamas sudėtinis paremiamasis sakinytis iš autoriaus kalbos ir citatos).

Šią pažadą pakartojo apaštalas Paulius, sakydamas, ***kad „visi esame viena duona ir vienas kūnas“.***

Jei citata sudaro sakinio dalį, prieš citatą dvitaškis nerašomas, o sakinio pabaigos ženklas rašomas po kabučiu.

Citata, sudaranti autoriaus sakinio dalį, rašoma toje pačioje eilutėje ir pradedama mažąja raide.

- **Až „citata“ .**
- **Až „citata“ ?**
- **Až „citata“ !**
- **Až „citata“ ...**

- *Pasilikti Prūsijoje Mažvydą skatina pareiga, „tas menkas žibintas tamsoj“.*
- *Kodėl lyrinis subjektas jaučiasi „be garbės ir be vardo tėvynėj laisvoj“?*
- *Paradoksalu – lyrinis subjektas jaučiasi „be garbės ir be vardo tėvynėj laisvoj“!*
- *Deja, lyrinis subjektas jaučiasi „parblokštas ir vienas“...*

Po citatų esantys ir į jas įsiterpę autoriaus žodžiai rašomi taip kaip autoriaus žodžiai prie tiesioginės kalbos (šauktukas, klaustukas, daugtaškis) rašomi prieš uždaromąsias kabutes, o kablelis – po kabučių.

- „*Citata!*“ – *až*.
- „*Citata ?*“ – *až*.
- „*Citata ...*“ – *až*.
- „*Citata*“, – *až*.

- „*Ei! Jūs, ten, Lietuvoje!*“ – šaukia Mažvydas į kitą Nemuno krantą.
- „*Kodėl taip sunkiai skleidžias mūsų sielos, / Kodėl jos tokios baikščios?*“ – klausia Mažvydas.
- „*Nurimk su vėju, su ugnim užgeski...*“ – kartoja Mažvydas užkalbėjimo žodžius.
- „*Žmogus brangesnis nei knyga*“, – teigia Mažvydas.

15.6. Jei autoriaus žodžiai nepratęsia tiesioginės kalbos, po tiesioginės kalbos prieš autoriaus žodžius galima rašyti tašką ir didžiąja raide pradėti autoriaus žodžius.

„Aš nesakau, kad taip dariau iš meilės. / Iš pareigos dariau.“ Įsipareigojimo tema svarbi visoje Justino Marcinkevičiaus kūryboje.

Cituoiant skliaustuose visą sakinį atsiranda du ženklai sakinio pabaigoje. **Po skliausto taškas būtinai.**

- *Brolio šeima nevertino Mykoliuko ir nejautė jam dėkingumo („Ak jis tik – Mykoliukas, ne Mykolas, tai ir reikalai jo maži.“).*
- *Brolio šeima nevertino Mykoliuko ir nejautė jam dėkingumo („Ak jis tik – Mykoliukas, ne Mykolas, tai ir reikalai jo maži“).*

Kai tekstas perfrazuojamas (perpasakojamas), kabutės nerašomos.

Stripaitis sako, kad žmonės į daugelį dalykų žiūri per daug komplikuoti, ir pataria Vasariui tiesiog naudotis gyvenimu.